

Riikliku programmi “Põllumajanduslikud
rakendusuringud ja arendustegevus
aastatel 2009–2014” lisa 4

Eesti Konjunkturiinstituut

**HINNAKUJUNDUS JA LISANDVÄÄRTUSE JAOTUS TOIDUAINETE
TARNEAHELATES EESTIS**

Projekti juht: Marje Josing
Projekti täitjad: Piret Hein, Katrin Nittim, Maris Viileberg, Aet Vanamölder

Tallinn, 2015

PROJEKTI LÕPPARUANNE⁵

1. PROJEKTI NIMETUS: Hinnakujundus ja lisandväärtuse jaotus toiduainete tarneahelates Eestis

2. PROJEKTI NIMETUS INGLISE KEELES: Pricing and sharing of value added in food chains

3. PROJEKTI KESTUS

Algus: 2011

Lõpp: 2014

4. PROJEKTI LÕPPARUANDE LÜHIKOKKUVÕTE:

Käesolev uurimus käsitles nii väärtuse kujunemist oluliste põllumajandussaaduste tarneahelas kui väärtuse kujunemist mõjutavaid sise- ja välismajanduslikke mõjusid. Analüüsi eesmärgiks oli uurida nii maailmaturu hindade ülekandumist Eestisse, aga ka hinnamuutusi tarneahela siseselt. Uurimiseesmärgi täitmiseks püstitati järgmised uurimisülesanded (sulgudes teostamise aasta):

- Selgitada välja hinnamarginaalid iseloomustamiseks tarneahela osaliste rolli jaehindade kujunemisel (2011).
- Iseloomustada Eesti tarbijate toidu tarbimise eelistuste muutumist (2012).
- Selgitada maailmaturu hindade võimalikku mõju tarneahela osalistele Eestis ja hinnata põhiliste põllumajandussaaduste tarneahelate erinevate hinnatasemetega vahelisi seoseid (2013).
- Uurida, kas hindade kujunemist toidukaupade väärtusahelas mõjutab erinevate osapoolte turujõud (täpsemalt uuriti, kas toiduainetööstuse ettevõtted on jaekaubandusega lepinguid sõlmides kokku puutunud ebaausate kauplemistavadega) (2014).

Uuringu tulemusel valmis neli eraldiseisvat väljaannet. Lisaks avaldati uuringu tulemusi jooksvalt EKI väljaannetes "Hinnainfo" ning "Konjunktuur".

Rakendusüüri- ja kasutamise võimalused

Rakendusüüri- ja kasutamise tulemusel loodi marginaalide andmebaas, mida täiendatakse jooksvalt andmetega ning avaldatakse EKI väljaandes Hinnainfo. Seega on analüüsi tulemused kättesaadavad nii toiduainete tarneahela osalistele kui ka teistele huvilistele. Marginaalide avaldamine annab võimaluse nende dünaamikat jälgida, võrrelda nende muutumist langeva ja tõusva turu korral ning kokkuvõttes suurendab tarneahela läbipaistvust ning info kättesaadavus aitab tugevdada tarneahelas nõrgemal positsioonil olevaid osapooli.

Maailmaturu hindade ülekandumise analüüs pikema perioodi ja erinevates turuolukordades võimaldas välja tuua seaduspärasusi, mida on turu osalistel võimalik kasutada otsuste langetamiseks just muutuvates turutingimustes.

Ebaausate kauplemistavade esinemise ja mõju analüüsi tulemusi on võimalik rakendada eelkõige riigi tasandil edasiste sammude vajaduse kaalumisel. Uuringu tulemuste tutvustamine laiemalt suurendab teadlikkust probleemist ka tarneahela siseselt.

Ettepanekud

Antud projekt kestis 4 aastat ning selle aja jooksul turuolukord pidevalt muutus. Edaspidi võiks selliste rakenduslike projektide puhul (nt ettevõtete majanduslikku olukorda ja hindu puudutavad teemad) toimuda tellijaga arutelusid esialgsete tulemuste üle ka projekti kestmise ajal, sest sellised analüüsid vananevad kiiresti. Hindade ja marginaalide jälgimist tuleks kindlasti jätkata toiduainete tarneahela läbipaistvuse suurendamiseks. Töö käigus selgus ka mitmeid vastuolusid andmetes, nt toiduainete tarbimiste koguste vähenemine viimase 10 aasta jooksul, mille põhjusi tuleks täiendavalt uurida. Ebaausate kauplemistavade uuringu arutelul tarneahela osapooltega selgus, et oleks vaja täiendavat analüüsi teiste riikide kogemuste kohta ebaausate kauplemistavade vältimisel.

Projekti lõpparuanne koosneb neljast osast ning kõiki nelja osa hõlmavast kokkuvõtettest:

"Marginaalide jagunemine väärtusahelas"

"Toiduainete tarbimine Eestis 2002-2012"

"Hindade horisontaalne ja vertikaalne ülekandumine Eesti toiduainete tarneahelas"

"Muutuv konkurentsiolekord toidukaupade tarneahelas ja ebaausad kauplemistavad"

5. LÜHIKOKKUVÕTE INGLISE KEELES:

The study examined value distribution along the food chain as well as internal and external factors influencing the value creation. The aim of the study was to analyse the transmission of world market prices to Estonian food prices as well as price transmission along the food chain. Following tasks were set (year of carrying out the study in the parenthesis):

- Calculate price margins to characterize the role of each stage in food chain in retail price formation (2011).
- Study on changes in food consumption in Estonia (2012).
- Analyse the impact of changes in world market prices on every stage in food chain in Estonia and assess the relationships of prices along the food chain (2013).
- Analyse the possible impact of market power on price formation along the food chain (namely, whether food processing industry has been confronted with unfair trading practices imposed by retail chains)

As a result of the project four publications have been released. Additionally, the results of the study has been operatively presented in the publications "Hinnainfo" and "Konjunktuur" of the Estonian Institute of Economic Research.

The results of the study and implementation possibilities

As a result of the study a database of price margins was created, that is updated quarterly and published in the publication "Hinnainfo". The results of the analysis are thus publicly available to the parties of the food chain as well as others interested. The publishing of price margins gives possibility to follow their dynamics over time, compare their development while markets are high and as well when markets are low. This improves the transparency of the price formation in the food chain and helps to strengthen the position of weaker parties of the food value chain.

The study on price pass-through from world market to domestic market during longer time period enables to draw conclusions that might help market participants in decision making when facing changing market conditions.

The results of the study on unfair trading practices should support decision making on the government level when considering possible steps to deal with unfair trading practices. Also, the study should raise the awareness of the problem among the parties of the food value chain.

Proposals

The project lasted four years and during the years market conditions changed radically several times. In future, in commissioning studies related to prices and economic situation of the food industry, it might be useful for the Ministry to initiate interim discussions of preliminary results, as the results lose their actuality quickly in quickly changing market conditions. One could also consider continuing the study on price margins to improve the transparency of the food chain. During the analysis, several inconsistencies were discovered in the statistical data, for example the decrease in food consumption quantities in Estonia, that should be further analysed. In the roundtable with parties in food chain about unfair trading practices a proposal was made to initiate a further study on how other European countries have addressed unfair trade practices in their legislation.

The final report consists of four volumes and a summary covering all four studies:

"Distribution of price margins in the food chain"

"Changes in food consumption trends in Estonia in 2002-2012"

"Horizontal and vertical price transmission in Estonian food chain"

"Changing competition along the food chain and unfair trading practices"

6. TEEMA RAAMES ILMUNUD PUBLIKATSIOONID:

EKI Hinnainfo nr. 8, 2011 (188); EKI Hinnainfo nr 9, 2011 (187); EKI Hinnainfo nr. 10, 2011 (188); EKI Hinnainfo nr. 1 (190); 2012, EKI Hinnainfo nr. 2 (191), 2012; EKI Hinnainfo nr. 3 (192), 2012; EKI Hinnainfo nr. 4 (193), 2012; EKI Hinnainfo nr. 5 (194), 2012; EKI Hinnainfo nr. 6 (195), 2012; EKI Hinnainfo nr. 7 (196), 2012; EKI Hinnainfo nr. 8 (197), 2012; EKI Hinnainfo nr. 9 (198) 2012; ; EKI Hinnainfo nr. 10 (199), 2012; EKI Hinnainfo nr. 1 (200), 2013; EKI Hinnainfo nr. 2 (201), 2013; EKI Hinnainfo nr. 3 (202), 2013; EKI Hinnainfo nr. 4 (203), 2013; EKI Hinnainfo nr. 5 (204); EKI Hinnainfo nr. 6 (205), 2013; EKI Hinnainfo nr. 7 (206), 2013; EKI Hinnainfo nr. 8 (207) 2013; EKI Hinnainfo nr. 9 (208) 2013; EKI Hinnainfo nr. 10 (209) 2013; EKI Hinnainfo nr. 1 (210) 2014; EKI Hinnainfo nr. 2 (211) 2014; EKI Hinnainfo nr. 3 (212) 2014; EKI Hinnainfo nr. 4 (213) 2014; EKI Hinnainfo nr. 5 (214) 2014; EKI Hinnainfo nr. 6 (215) 2014; EKI Hinnainfo nr. 7 (216) 2014; EKI Hinnainfo nr. 8 (217) 2014; EKI Hinnainfo nr. 9 (218) 2014; EKI Hinnainfo nr. 10 (219) 2014.

Josing, M., Nittim, K., Hinnamarginaalid toiduahelas. Konjunktuur nr.4 (179), 2011.

Lihatoodete hinnamarginaalid. Konjunktuur nr.1 (180), 2012.

Hinnamarginaalid toiduahelas. Lihafoorum 2012. EPKK.

Hinnamarginaalid toiduahelas. Piimafoorum 2012.EPKK.

Vanamölder, A., "Elanike toidutarbimise trendid 2001-2011", Konjunktuur nr 4 (183), 2012

Teravilja tarbimine ja hinnadünaamika. Teraviljaforum 2013. EPKK.

Hein, P., Nittim, K., Viileberg, M. "Toidu hinnatõus ja suhteline hinnatase Eestis võrreldes teiste Euroopa Liidu liikmesriikidega 2007-2014". Konjunktuur nr 1 (188), 2014

Projekti juht (ees- ja perekonnanimi):	Allkiri:	Kuupäev:
Taotleja esindaja kinnitus aruande õigsuse kohta (ees- ja perekonnanimi):	Allkiri:	Kuupäev:

Projekti lõpparuande täitmise juhend on kättesaadav Põllumajandusministeeriumi koduleheküljel <http://www.agri.ee>